

RADOSTINA PETROWA
GALINA GEORGIEWA

Uniwersytet im. św. Klimenta Ochrydzkiego
Sofia

Instytut Polski w Sofii¹

Misja

Instytut Polski w Sofii to jeden z najstarszych instytutów kulturowych w Bułgarii i jednocześnie najstarszy Instytut Polski na Bałkanach. Podstawowym celem jeszcze na początku jego działania stało się utrzymanie dobrych stosunków polsko-bułgarskich w różnych dziedzinach życia społecznego oraz kontaktów naukowych i kulturalnych. Priorytetem jego działalności jest promocja współczesnej Polski, jej gospodarki, sztuki i nauki oraz dziedzictwa historycznego. Instytut organizuje wystawy, koncerty, pokazy filmów, promocje nowych książek, koordynuje wymianę naukową i kulturową między Polską a Bułgarią. Ważne znaczenie dla rozszerzenia wiedzy Bułgarów o Polsce i dla zainteresowania ich polską kulturą mają kursy języka polskiego oraz bogaty księgozbiór biblioteki, zawierający literaturę piękną, techniczną, periodyki oraz regularnie wzbogacane zasoby filmowe i muzyczne. W trakcie swojej wieloletniej działalności Instytut nawiązał trwałe kontakty z przedstawicielami polonistyki uniwersyteckiej i absolwentami różnych polskich uczelni. Część działalności Instytutu jest skierowana ku przedstawicielom Polonii w Bułgarii i ich rodzinom.

¹ Autorki pisały już o działalności Instytutu Polskiego w Sofii po bułgarsku w: Георгиева Г., Петрова Р., 2011, *Полският институт в София*, „Литературни Балкани”, nr 21, s. 231–245.

W ciągu lat

Instytut Polski w Sofii jest kontynuatorem szlachtetnej tradycji Towarzystwa Bułgarsko-Polskiego, popularyzującego kulturę polską w Bułgarii w dwudziestolecu międzywojennym. Towarzystwo zostało założone przez krytyka literackiego Bojana Penewa, poetkę i tłumaczkę Dorę Gabe oraz Tadeusza Stanisława Grabowskiego – pierwszego ambasadora polskiego w Bułgarii po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku. Towarzystwo wydawało czasopismo „Przegląd Polsko-Bułgarski” (1918–1935) i serię wydawniczą „Biblioteka Polska”.

W 1948 r. PRL i BNR zawarły w Warszawie traktat o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy. Zgodnie z postanowieniami traktatu 22 lipca 1949 r. w Sofii zostało oficjalnie otwarte Centrum Kultury Polskiej, które w 1956 zostało przemianowane na Polskie Centrum Informacyjne i Kulturowe, a potem na Instytut Polski w Sofii.

Pierwszą zatrudnioną w Instytucie osobą była Antonina Pankiewicz-Szterewa, magister historii, żona profesora Petka Szterewa. Kierowała biblioteką „Czytelnia Polska” i organizowała różne imprezy kulturalne. Pierwszym dyrektorem Polskiego Centrum Informacyjnego i Kulturowego został Mirosław Nowacki. Wśród jego następców znalazło się wielu znanych w Polsce działaczy kultury – Eugeniusz Mielcarek, Stefan Skrzynecki, Maksymilian Celeda (otrzymał w 1999 nagrodę Ministerstwa Kultury Republiki Bułgarii za wkład w rozwój instytucji bułgarskich za granicą), Andrzej Nowosad (autor książki *Władza i media w Bułgarii*, wyróżniony Medalem Tysiąclecia „Złoty Wiek” Republiki Bułgarii, Dyplomem Uznania Ministerstwa Kultury Republiki Bułgarii i Dyplomem Uznania Dziekana Wydziału Historycznego Uniwersytetu im. św. św. Cyryla i Metodego w Wielkim Tyrnowie). Przez trzy kolejne kadencje dyrektorem Instytutu był Wojciech Gałązka – literaturoznawca, który wniósł wybitny wkład w promocję kultury bułgarskiej w Polsce, doktor honoris causa Uniwersytetu w Wielkim Tyrnowie, odznaczony Medalem „1300 lat Bułgarii” i Orderem „Jeźdźca z Madary”. Po nim stanowisko dyrektora objął Andrzej Papież, ambasador RP w Bułgarii w okresie 2007–2010 roku. Jego zastępcą była Anna Pachła, bułgarystka, członek polskiej misji dyplomatycznej w Bułgarii od 2001 roku. Obecnie dyrektorem jest Agnieszka Kościuszko, I Sekretarz Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Bułgarii.

Adresy

W ciągu wielu lat Polskie Centrum Informacyjne i Kulturowe było usytuowane na Bulwarze Ruskim 12 (obecnie Cara Oswoboditela). Na początku czytelnia polska znajdowała się na pierwszym piętrze, a w 1956 centrum otrzymało nowe pomieszczenia. Została też otwarta sala filmowa, wyposażona w nowoczesny sprzęt. W latach 60. wykonano gruntowny remont budynku i Centrum zajęło jeszcze jedno piętro. Sale zostały dostosowane do nowych potrzeb instytucji. Otwarto sklep z polskimi towarami, książkami, płytami gramofonowymi, czasopismami itp. W tym okresie centrum polskie stało się ośrodkiem kultury, oknem na Zachód dla bułgarskich środowisk akademickich i gremiów twórczych.

Druga siedziba Instytutu (1994–2004) znajdowała się na pierwszym i trzecim piętrze przy ulicy Grafa Ignatiewa 12.

Dziś Instytut Polski znajduje się przy ulicy Weslec 12, gdzie dysponuje wielofunkcyjną salą o powierzchni 200 m², setką miejsc siedzących i fortepianem. W niej organizowane są wystawy, promocje książek, spotkania z polskimi gośćmi, konferencje, koncerty, pokazy filmów itd. W sali znajdują się też: czytelnia czasopism i punkt informacyjny. Na piętrze urządzono bibliotekę, w której prowadzone są również kursy języka polskiego. Łączna powierzchnia Instytutu to 400 m².

Wydarzenia związane z polską historią i współczesnością

Główny cel działania Instytutu Polskiego to rozszerzanie wiedzy Bułgarów na temat życia współczesnego społeczeństwa polskiego w jego różnych aspektach (polityka, socjologia, gospodarka państwowa, kultura i sztuka) oraz na temat dziedzictwa kulturowego Polski. Najwięcej uwagi poświęca się zjawiskom o znaczeniu ogólnoeuropejskim i światowym, kontaktom między oboma państwami i możliwościom wymiany doświadczeń. Nieustanne zainteresowanie Bułgarów budzą zjawiska dotyczące polskiej historii, zwłaszcza II wojny światowej i polskiego w niej udziału, powstania warszawskiego oraz wydarzeń z 1968 roku, działań Solidarności i początku przemian demokratycznych w Polsce i w całej Europie Środkowo-Wschodniej. Oprócz wykładów polskich i bułgarskich historyków, w rocznice ważnych wydarzeń

historycznych są organizowane wystawy tematyczne i pokazy filmów dokumentalnych. Ze względu na wyzwania posttotalitarnej rzeczywistości, przemiany polityczne, gospodarcze i społeczne w Polsce okazały się one bardzo przydatne dla Bułgarów. Instytut Polski organizuje spotkania ze słynnymi politologami, socjologami i ekonomistami, którzy wygłaszają wykłady o nowym systemie wyborczym, postawach społecznych podczas przystępowania Polski do Unii Europejskiej, o wolności mediów, prywatyzacji itd. Gościem Instytutu w 2009 roku był Leszek Balcerowicz. W tym samym roku ukazała się jego biografia, promowana przez Witolda Gadomskiego. W związku z polską prezydencją w Radzie Unii Europejskiej w okresie od 1 lipca 2011 r. do 1 stycznia 2012 r. został wydany specjalny numer czasopisma „Europa 2001”, poświęcony polityce i kulturze państwa. W Instytucie odbyła się promocja tej publikacji m.in. dzięki stworzeniu spotu promocyjnego przez Tomasza Bagińskiego. Tematyczna wystawa „Impresje Europejskie” została pokazana nie tylko w stolicy, ale również w innych miastach bułgarskich. Z okazji polskiego przewodnictwa w Grupie Wyszehradzkiej zorganizowano Tydzień Czworokąta Wyszehradzkiego, podczas którego odbyła się dyskusja między ambasadorami czterech państw członkowskich oraz krótki przegląd filmowy.

Interesujące dla Bułgarów są osiągnięcia Polski w dziedzinie muzealnictwa i dziedzictwa kulturowego. Organizowane są spotkania z pracownikami muzeów i przedstawicielami różnych instytucji oraz prezentacje projektów międzynarodowych z udziałem Polski.

Instytut Polski jest organizatorem wielu wydarzeń kulturalnych, związanych z postacią papieża Jana Pawła II i jego wizytą w Bułgarii w 2002 roku, z jego śmiercią w 2005 roku i beatyfikacją w roku 2011. Pokazano wystawę „W poszukiwaniu straconej jedności” (przy współpracy z Centrum Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie). Ukazała się książka Mieczysława Malińskiego *Papież, jakiego dotąd nie było* w przekładzie Juliana Bożkova. Pokazano filmy w reżyserii Giacomo Battiatto: *Karol. Człowiek, który został papieżem* i *Karol. Papież, który pozostał człowiekiem*. W 2006 roku wydano po bułgarsku wybór poezji Karola Wojtyły oraz *Tryptyk rzymski* w przekładzie Dimitriny Lau-Bukowskiej. W 2012 roku uczczono 10. rocznicę wizyty papieża w Bułgarii.

Przez lata istotne znaczenie miały także kontakty między bułgarskimi i polskimi alpinistami. Instytut Polski we współpracy ze Zrzeszeniem „Międzynarodowy Festiwal Filmu Górskiego” organizuje pokazy filmów z festiwalu w Banską oraz spotkania z polskimi himalaistami.

Promocja kina polskiego

Jeszcze na początku swojego istnienia Instytut Polski przedstawiał publiczności polską klasykę filmową i polskie filmy współczesne nie tylko w Sofii, ale i w całym kraju. Od 1956 roku centrum dysponuje własną salą, w której w latach 60. pokazywano 4 filmy dziennie, co jest dowodem wielkiego zainteresowania. Dziś projekcje polskich filmów odbywają się nie tylko w sali Instytutu, ale również w różnych kinach w całym kraju. Instytut organizuje ich premiery w Bułgarii – pokazano już m.in. *W pustyni i w puszczy* (2001), *Quo vadis* (2001), *Katyn* (2007). Tworzone są cykle poświęcone twórczości słynnych reżyserów – Andrzeja Wajdy, Krzysztofa Kieślowskiego, Krzysztofa Zanussiego, Andrzeja Kondratiuka, Juliusza Machulskiego, Krzysztofa Langa i in. oraz cykle tematyczne (*Polscy reżyserzy w latach 80.*; *Debiuty. Przegląd najlepszych filmów studenckich Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej*; *Filmowe adaptacje literatury polskiej*; *Klasyka polskiego filmu przedwojennego*; *Kryminały PRL-u* itd.).

Często podczas pokazów odbywają się spotkania ze słynnymi reżyserami i aktorami polskimi. W 1981 roku po raz pierwszy odwiedził Bułgarię Krzysztof Zanussi. Podczas drugiej jego wizyty w 2001 roku otrzymał tytuł doktora honoris causa Nowego Uniwersytetu Bułgarskiego. Polskie filmy regularnie są przedstawiane w festiwalach międzynarodowych, które odbywają się w Bułgarii (*Sofia Film Fest*, *Miłość jest szaleństwem* w Warnie, *Kinomania*, *Jeden Świat – kino dokumentalne* itd.). Od 2007 roku dzięki Instytutowi co miesiąc organizowane są pokazy filmów polskich dla studentów Akademii Teatralnej i Filmowej. Instytut współpracuje z reżyserami i operatorami bułgarskimi oraz z absolwentami Akademii Filmowej w Łodzi. Instytut Polski często zaprasza krytyków filmowych i wykładowców.

Sztuka

Stałym elementem działalności Instytutu są wystawy słynnych twórców polskich z dziedziny malarstwa, grafiki, fotografii, plakatu, sztuki stosowanej. Podczas promocji często występują autorzy, którzy przedstawiają publiczności swoje metody twórcze i koncepcje sztuki. Szczególną uwagę poświęca się polskiej karykaturze i sztuce plakatowej. Instytut Polski współpracuje z Mu-

zeum Karykatury w Warszawie i z Domem Humoru i Satyry w Gabrowie. Dzięki Instytutowi polscy twórcy biorą udział w festiwalach takich, jak *Water tower art fest* i *Sofia Design Week*. Instytut Polski przedstawia również wystawy bułgarskich absolwentów polskich szkół sztuk pięknych. Organizuje też wystawy fotografii poświęcone wydarzeniom historycznym i aktualnym oraz słynnym Polakom.

Muzyka

Wielbiciele polskiej muzyki w Bułgarii mają dostęp do aktualnych polskich osiągnięć w różnych obszarach tej dziedziny sztuki. Instytut często zaprasza słynnych wykonawców muzyki klasycznej, którzy przedstawiają twórczość najbardziej znanych kompozytorów polskich (Chopina, Szymanowskiego, Wieniawskiego, Paderewskiego). Biorą oni udział w międzynarodowych festiwalach muzycznych w Bułgarii (*Sofia Music Weeks*, *Varna Summer Fest*, *Europejski Festiwal Muzyczny*, *Salon Sztuk*, *Piano Extravaganza*, *Pianissimo* itd.). Piękną tradycją są Wieczory Chopinowskie z udziałem polskich i bułgarskich muzyków. Instytut Polski aktywnie uczestniczył w organizacji setnej rocznicy urodzin Karola Szymanowskiego (1982) i roku Chopina (2010), aranżując koncerty, konkursy i wystawy tematyczne.

Wielu ludzi interesuje się wieczorami poświęconymi polskiej muzyce okresu renesansu i baroku, wykonywanej na instrumentach historycznych przez zespoły Saltarello, Floriprari, Consortium Sedinum, Concerto Antico. W 2010 roku do Bułgarii przyjechali gdańscy muzycy Glass Duo – jedni z niewielu wykonawców uprawiających sztukę szklanej harfy.

Polski jazz też ma swoich wielbicieli w Bułgarii. Do kraju przyjeżdżają znani polscy jazzmani, m.in. Zbigniew Namysłowski, Jarosław Śmietana, Aga Zaryan, Leszek Możdżer. Polscy wykonawcy biorą udział w festiwalach międzynarodowych w Bułgarii (*Sofia Jazzfest*, *Jazz +*, *Bansko Jazzfest* itd.).

Instytut aktywnie uczestniczy w promocji polskiej muzyki popularnej. W 1981 roku Bułgarię odwiedziła piosenkarka Maryla Rodowicz. Od 2000 do 2006 roku radio *Weselina* dwa razy w miesiącu nadaje audycje, w których przedstawia albumy polskich wykonawców współczesnych oraz muzykę z lat 60., 80. i 90.

Bułgarzy mogli poznać polski folklor na festiwalu w Burgas. Z okazji stulecia stosunków dyplomatycznych między oboma krajami w Bułgarii odbył

się spektakl Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” pod patronatem ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej.

Polski taniec też jest prezentowany w ramach różnych inicjatyw organizowanych z udziałem Instytutu. W 2013 roku Paulina Zasada brała udział w drugim wydaniu festiwalu *Sofia Dance Fest* jako jurorka i przedstawicielka Polskiego Związku Tańca Freestyle. W ramach festiwalu przeprowadziła warsztaty z bułgarskimi kolegami. Od stycznia 2013 r. raz w miesiącu w Instytucie odbywają się zajęcia, podczas których można nauczyć się polskich tańców narodowych i ludowych (poloneza, mazurka, tańców góralskich itd.) pod kierownictwem Elicy Kostadinowej i Dimitra Iwanowa, byłego tancerza Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze”.

Literatura

Literatura polska tradycyjnie cieszy się wielkim uznaniem w Bułgarii. Przez ostatnie 20 lat Instytut Polski aktywnie wspomaga jej popularyzację. Dzięki setkom przekładów i promocji książek publiczność bułgarska poznała książki zaliczane do klasyki literatury polskiej (*Antologia literatury staropolskiej; Żubr, wydra i paw* Kamena Rikewa; *Fraszki* Jana Kochanowskiego, utwory Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Jana Sztudyngera, przeł. przez Panajota Karagiozowa; pierwsze pełne wydanie *Sonetów krymskich* Adama Mickiewicza) i współczesną literaturę polską (książki Czesława Miłosza, Zbigniewa Herberta, Tadeusza Różewicza, Wisławy Szymborskiej, Jana Twardowskiego, Jerzego Andrzejewskiego, Sławomira Mrożka itd.). Na zaproszenie Instytutu do Bułgarii przyjeżdżają słynni pisarze polscy, jak: Ryszard Krynicki, Ryszard Kapuściński, Paweł Huelle itd.

Poeci polscy biorą udział w międzynarodowym festiwalu *Sofia: Poetyki* (Ewa Lipska, Tomasz Różycki i Justyna Bargielska w 2012, Jacek Dehnel w 2013). W lipcu 2012 i 2013 roku Instytut Polski uczestniczył w inicjatywie Noc Literatury, organizując czytania fragmentów utworów Andrzeja Stasiuka, Olgi Tokarczuk, Jerzego Pilcha i Juliana Tuwima w wykonaniu znanych aktorów bułgarskich.

Instytut bierze aktywny udział w obchodzeniu rocznic związanych ze słynnymi polskimi poetami, pisarzami i eseistami: 120. rocznica urodzin Jana Kasprowicza (1981), 100. rocznica śmierci Józefa Ignacego Kraszewskiego (1987), 180. rocznica urodzin Cypriana Kamila Norwida (2001), 500. rocznica

urodzin Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 150. rocznica śmierci Adama Mickiewicza (2005), Rok Mikołaja Reja (2005), Rok Zbigniewa Herberta (2008), 90. rocznica urodzin Stanisława Lema (2011), Rok Czesława Miłosza (2011), 120. rocznica urodzin i 70. rocznica śmierci Brunona Schulza (2012 – projekt *Noce Schulza*), Rok Juliana Tuwima (2013). Instytut aktywnie współpracuje z Muzeum Literatury Adama Mickiewicza w Warszawie.

W latach 80. w Instytucie odbywały się wystawy największych wydawnictw polskich (Czytelnik, Ossolineum itd.) oraz spotkania z ich dyrektorami i redaktorami. W ciągu ostatniego dwudziestolecia Instytut Polski popierał wydawanie specjalnych numerów bułgarskich periodyków kulturalnych, poświęconych polskim tematom. W ten sposób publiczność bułgarska uzyskała informacje o gronie twórców skupionych wokół czasopisma „bruLion” w latach 90., prestiżowej nagrodzie NIKE (w 2002 r. gościem Instytutu był Michał Cichy – współtwórca i sekretarz tej nagrody literackiej) oraz o współczesnej literaturze kobiecej. Numery tematyczne czasopism „Kultura”, „Plamyk”, „Panorama”, „Kino”, „Teatr”, „Europa 2001” były poświęcone słynnym ludziom i wydarzeniom we współczesnej kulturze polskiej. Dla studentów polonistyki na uniwersytetach w Sofii i Wielkim Tyrnowie regularnie organizowane są wykłady badaczy literatury polskiej (Anny Szawerny-Dyrzki, Magdaleny Bąk, Michała Pawła Markowskiego itd.). W ramach Roku Miłosza zorganizowano spotkania z biografem poety Andrzejem Franaszkiem i z jego osobistą sekretarką Agnieszką Kosińską.

Mimo obaw związanych ze światowym kryzysem i zanikiem kultury czytelnicznej w dzisiejszym świecie nawet nudna statystyka pokazuje jasno: w okresie 2000–2011 z pomocą Instytutu Polskiego wydano 119 książek, wśród których znalazło się 7 antologii (*Poezja współczesna, Eseje, Krytyka literacka, Współczesny dramat polski, Bajki i Dramaty dla dzieci*). Czytelnik bułgarski spotkał się w ten sposób z autorami takimi, jak: Zbigniew Herbert, Czesław Miłosz, Wisława Szymborska, Tadeusz Różewicz, Stanisław Lem, Gustaw Herling-Grudziński, ks. Jan Twardowski, Karol Wojtyła – Jan Paweł II, Olga Tokarczuk, Andrzej Stasiuk, Andrzej Szczypiorski, Jerzy Pilch, Adam Zamojski, Adam Michnik, Krzysztof Zanussi, Andrzej Wajda, Roman Ingarden, Leszek Kołakowski, ks. Józef Tischner, Edward Możejko, Michał Paweł Markowski, Ryszard Nycz itd. Wszystko to jest możliwe dzięki ścisłej współpracy Instytutu z doświadczonymi tłumaczami, wśród których znajdują się: Wera Dejanowa, Sylwia Borisowa, Dimitrina Lau-Bukowska, Bożko Bożkow, Prawda Spasowa. Warto zwrócić szczególną uwagę na wydania prac bułgarskich polonistów i polskich bułgarystów poświęcone wspólnej

przeszłości i dialogowi kulturalnemu między Bułgarami i Polakami – badania Józefa Kleina, Mieczysława Bielskiego, Wandy Smochowskiej-Petrowej, Grażyny Szwat-Gylybowej.

Z inicjatywy dyrektor Instytutu Agnieszki Kościuszko od marca 2012 w bibliotece odbywają się co miesiąc spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki. Podczas tych spotkań przedstawiane są książki autorstwa pisarzy współczesnych, laureatów nagród literackich. Dyskusje prowadzone są po polsku. Jest to jedna z form działalności Instytutu skierowanych zarówno do bułgarskiej Polonii, jak i do filologów-polonistów, tłumaczy, absolwentów polskich szkół wyższych i słuchaczy kursów języka polskiego. Dyskutuje się m.in. o książkach Anny Nasilowskiej, Hanny Cygler, Ingi Iwasiów, Janusza Głowackiego, Pawła Huellego, Joanny Bator, Mikołaja Łozińskiego, Olgi Tokarczuk, Grażyny Jagielskiej.

Teatr

Dla twórców bułgarskich (szczególnie przed 1989 rokiem) teatr polski zapewniał dostęp do aktualnych tendencji w dramaturgii zachodnioeuropejskiej. Instytut Polski od początku popiera tłumaczenie i inscenizacje utworów polskich twórców takich, jak Tadeusz Różewicz, Witold Gombrowicz, Sławomir Mrożek itd. Na zaproszenie Instytutu do Bułgarii przyjechali m.in. Tadeusz Różewicz, Józef Szajna, krytyk Roman Pawłowski, Maciej Nowak. W 1987 roku obchodzono 50. rocznicę inscenizacji *Dziadów* Adama Mickiewicza w Teatrze Narodowym w reżyserii Leona Schillera. Teatr studentów Uniwersytetu Sofijskiego Alma Alter przygotował specjalne inscenizacje w związku z rokiem Jerzego Grotowskiego (2009), 100. rocznicą przyznania Marii Skłodowskiej-Curie Nagrody Nobla (2011) i rokiem Janusza Korczaka (2012). Przy wsparciu Instytutu wydano kilka numerów czasopisma „Teatr”, poświęconych wybitnym twórcom polskiego teatru (Tadeuszowi Kantorowi, Stanisławowi Ignacemu Witkiewiczowi – Witkacemu, Stanisławowi Wyspiańskiemu).

Współczesny polski dramat i teatr lalki też są obecne na bułgarskiej scenie kulturowej. W ciągu ostatnich kilku lat bardzo popularne stały się inscenizacje *Testosteronu* Andrzeja Saramonowicza w Teatrze Satyrycznym i *Tiramisu* Joanny Owsianko z Teatru Sofia. We współpracy z Bułgarskim Radiem Narodowym zorganizowano premiery radioteatrów polskich. W 2008 roku zrealizowany został projekt Współczesny Dramat Polski, zawierający antologię

najbardziej popularnych sztuk w ostatnim dziesięcioleciu. Prezentacja książki odbyła się w Teatrze Narodowym z udziałem krytyka Romana Pawłowskiego. Wygłosił on również wykład na temat Współczesnego Teatru Polskiego w ramach Laboratorium „NEDRAma”, poświęconego teatrowi dokumentalnemu i dramaturgii współczesnej.

Nauka

Instytut Polski koordynuje wymiany naukowe między Polską a Bułgarią, organizuje staże dla polskich naukowców w Bułgarii oraz wykłady dla uczniów polskich w Instytucie i na uczelniach wyższych (w ciągu ostatnich kilku lat na zaproszenie Instytutu przyjechali literaturoznawcy: Ryszard Nycz, Anna Nasilowska, Michał Paweł Markowski, archeolodzy Andrzej Buko i Tomasz Herbich, kulturoznawczynie Małgorzata Różycka, językoznawczynie Jolanta Tambor, socjologzy Zygmunt Bauman i Zdzisław Krasnodębski, historyk Andrzej Krzysztof Kunert). Instytut tradycyjnie popiera konferencje naukowe organizowane przez Instytut Literatury Bułgarskiej Akademii Nauk. Dzięki pomocy Instytutu Polskiego polscy archeolodzy wygłaszają wykłady i robią wystawy w Bułgarii, a także współpracują skutecznie ze swoimi bułgarskimi kolegami. W roku 1989 zorganizowano sympozjum z okazji 30. rocznicy tej współpracy. Konferencje z zakresu fizyki, biochemii i gospodarki również odbywają się z udziałem Polaków. W ostatnich trzech latach Instytut Polski bierze aktywny udział w kolejnych wydaniach Sofijskiego Festiwalu Naukowego.

Instytut kieruje wymianą międzynarodową przy współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki w Sofii. Studenckie szkoły letnie odbywają się na 4 bułgarskich i wielu polskich uniwersytetach, corocznie bierze w nich udział około 10 studentów różnego pochodzenia. Na podstawie umowy ministerstw zajmujących się szkolnictwem wyższym na studia długoterminowe wyjeżdża średnio 12 studentów z Bułgarii do Polski i 10 z Polski do Bułgarii.

Biblioteka

Ważnym ogniwem Instytutu Polskiego w Sofii jest jego bogata biblioteka, w której znajduje się ponad 14 tysięcy tomów z zakresu literatury pięknej, gospodarczej, dziecięcej, historycznej, historii sztuki, krytyki literackiej, języko-

znawstwa, religii, teatrologii, filozofii, filmu, muzyki, geografii, a także wydań encyklopedycznych i słowników.

W bibliotece można znaleźć wiele periodyków, wśród nich znajdują się: „Literaturen westnik” („Gazeta Literacka”), „Kultura”, „Ekran”, „Teatr”, „Europa 2001”, „Wykształcenie i specjalizacja za granicą”, „Kino”, „Panorama”, „Plamyk”, „Odysej” oraz polskie wydania „Polityki”, „Jazz Forum”, „Architektury” itd. Jest tu wiele płyt z muzyką klasyczną i popularną (867), kaset VHS (1228) oraz płyt DVD (36), kolekcje filmów fabularnych, dokumentalnych, animowanych. Z biblioteki korzysta ponad 700 czytelników – większość z nich to Bułgarzy, którzy mówią po polsku, a wśród nich: poloniści z Sofii, Wielkiego Tyrnowa, Płowdiwu i Szumenu, studenci Akademii Teatralnej i Filmowej, Uniwersytetu Sofijskiego, Nowego Uniwersytetu Bułgarskiego, wykładowcy uczelni wyższych, tłumacze, uczestnicy kursów językowych Instytutu Polskiego oraz inni przyjaciele Polski.

Księgozbiór wzbogaca się co miesiąc. Nowe książki od 2003 roku są odnotowywane co miesiąc w programie Instytutu Polskiego, który jest dostępny na stronie internetowej Instytutu [<http://instytutpolski.org>]. Biblioteka posiada wielką kolekcję filmów polskich. 350 z nich jest dostępnych również w języku bułgarskim, co pozwala nie tylko wypożyczać je czytelnikom, ale również wyświetlać w sali Instytutu oraz w kinach bułgarskich.

Kursy języka polskiego

Jeden z najistotniejszych środków popularyzacji kultury polskiej za granicą to rozpowszechnianie znajomości języka polskiego. Dlatego co roku niemalże od początku istnienia Instytutu – już 64 lata (od 1949) – prowadzone są kursy dla wszystkich chętnych, którzy chcą uczyć się języka polskiego.

Od roku akademickiego 1950/51 kursy polskiego są przeznaczone nie tylko dla studentów, ale również dla wszystkich zainteresowanych językiem polskim. Pierwszymi polskimi wykładowcami byli: Liubomir Andrejczin i Alina Sztterewa. Szybki wzrost zainteresowania kursami spowodował zwiększenie liczby zajęć i zatrudnienie nowych wykładowców. Przez lata kursy prowadzili: Wanda Smochowska-Petrowa, Błagowesta Lingorska, Antoaneta Balkandżiewa. Poważny wpływ na nauczanie języka polskiego miała też bułgarka Teresa Dąbek.

W latach 60. i 70. liczba uczących się wzrosła do 1000, a działalność Centrum wykroczyła poza obszar Sofii i dotarła do Wracy, Burgas, Wielkiego

Tyrnowa i Płowdiwu. Po 1989 roku Instytut Polski rozszerzył swoją działalność na tyle, że wkrótce dotarł do innych ważniejszych centrów kulturowych – Szumenu, Dobricza, Rusy, Plewenu, Błagoewgradu, Nowej Zagory, Smolianu.

Najpierw kursy języka polskiego trwały przez trzy lata, dwa razy w tygodniu, po zmianie programu kurs trwa dwa lata, przy czym zajęcia odbywają się trzy razy w tygodniu. Obecnie prowadzone są kursy na dwóch poziomach – dla początkujących i dla średnio zaawansowanych. Zajęcia zaczynają się w październiku i kończą w maju. Wykładowcami są dwaj słynni poloniści i tłumacze – Bożko Bożkow i Julian Bożkow, którzy stosują własne metody, uczą z dużym poczuciem humoru i przy pomocy muzyki. Każdy student, zdawszy ostatnie egzaminy, otrzymuje dyplom, a najlepszych 7 dostaje stypendium na kurs letni języka i kultury polskiej w Polsce. Ta wymiana realizuje się we współpracy z Biurem Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej w Warszawie.

Klub absolwentów bułgarskich

Do 2010 roku bułgarskich absolwentów polskich szkół wyższych było 438, wśród nich 210 to absolwenci szkół ekonomicznych i sportowych; 21 – akademii medycznych; 4 – akademii muzycznych; 131 – uniwersytetów technicznych; 55 – akademii sztuk pięknych; 17 – akademii filmowych i teatralnych.

W 2010 roku odbyło się dziesiąte z kolei spotkanie absolwentów polskich szkół wyższych. Wśród pierwszych Bułgarów wykształconych w Polsce są dr Wasylka Dżidżewa i Penka Matewa. Obie były studentkami Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Najmłodszym członkiem klubu jest Robert Wataszki, który jest absolwentem Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. Oprócz tradycyjnych spotkań studentów bułgarskich, regularnie organizowane są również spotkania absolwentów Akademii Filmowej w Łodzi.

Wspieranie centrów bułgarskiej polonistyki

Instytut ściśle współpracuje z wykładowcami na Uniwersytecie Sofijskim oraz z wykładowcami języka polskiego i literatury polskiej na innych uczelniach w Bułgarii – w Wielkim Tyrnowie, w Płowdiwie, Błagoewgradzie i w Szumenu. W ramach współpracy realizowane są różne projekty, np. wykłady

polских naukowców, prezentacje książek wykładowców uniwersyteckich, wydane dzięki Instytutowi Polskiemu oraz wspólne wystawy. Instytut Polski organizuje też wykłady dla polonistów w celu wzbogacenia i udoskonalenia wiedzy kulturoznawczej i językoznawczej. W ciągu ostatnich kilku lat były dyrektorem szkoły polskiej Mieczysław Bielski wygłaszał wykłady o historii Polski, a w okresie 2009–2011 znany tłumacz Bożko Bożkow organizował warsztaty tłumaczeniowe dla studentów polonistów. Dzięki dotacji i koordynacji Instytutu oraz wysiłkom Anny Szwed (lektorka języka polskiego) i znanego polonisty Bojana Biolczewa (rektor Uniwersytetu Sofijskiego) w 2000 roku na Uniwersytecie Sofijskim założony został gabinet polski im. Adama Mickiewicza. Gabinet jest wyposażony we nowoczesny sprzęt audiowizualny i ma własną bibliotekę, ciągle wzbogacaną przez Instytut i gości zagranicznych. Wszystko to zapewnia wysokiej jakości kształcenie polonistyczne. Studenci biorą udział w różnych imprezach Instytutu, jak np.: promocje książek i numerów „Literaturen westnik” („Gazeta Literacka”), odtwarzanie tradycyjnych polskich obrzędów i zwyczajów (np. andrzejki).

Perspektywy

Mimo że Instytut Polski kilkakrotnie zmieniał nazwę i siedzibę, do dzisiaj jest najskuteczniejszym centrum rozpowszechnienia kultury polskiej w Bułgarii. Podsumowując, należy zauważyć, że Instytut „przeżył” reżim socjalistyczny i epokę przejściową oraz pierwsze lata po znalezieniu się Polski i Bułgarii w Unii Europejskiej. Najważniejsze punkty w programie kulturowym zmieniały się z upływem czasu i pod wpływem zmieniających się tendencji, ale działalność na wielu polach jest coraz bardziej intensywna dzięki rosnącej liczbie Bułgarów zainteresowanych wydarzeniami zorganizowanymi i wspieranymi przez Instytut.

Jednocześnie w nowym kontekście dyplomacji europejskiej Instytut jest ważnym ogniwem kulturowych kontaktów w Sofii. Instytut popiera i rozwija tradycyjnie dobre stosunki między Bułgarią a Polską. Ciągłe zwiększa się liczba wydarzeń polskich poza Instytutem (udział w festiwalach i innych inicjatywach), jak również liczba polskich twórców i naukowców odwiedzających Bułgarię. Wzmacniają się relacje z bułgarskimi instytucjami kulturalnymi oraz z innymi instytutami kulturalnymi. Wszystko to świadczy o wzroście zainteresowania i chęci do realizacji wspólnych projektów, co otwiera nowe perspektywy i stawia nowe wyzwania przed Instytutem Polskim w Sofii.

[Radostina Petrova, Galina Georgieva]
Polish Institute in Sofia

Polish Institute in Sofia (former Polish Cultural and Information Centre) is one of the oldest cultural institutions of this type in the Balkans and the most important centre for promotion of Polish culture in Bulgaria. For many years it has been supporting Polish-Bulgarian contacts in the field of science and culture arranging courses of Polish language for Bulgarians, cooperating with Bulgarian universities, Slavic Studies Institutes and other cultural institutions. Paper presents history of the Institute, its activities in different fields (promotion of Polish literature, music, arts, science etc.) and its contribution to relations between the two countries.

Key words: Polish Institute, history, cultural relations